

Bedrijfseconomisch on(der)wijs

M.J.L. Jonkhart

Nog nooit is de vraag naar bedrijfs-economen zo groot geweest als nu. Dat zelfde geldt voor het aanbod van studenten voor deze studierichting. Dit zou een stimulans voor universiteiten moeten zijn om met goede, doelgerichte opleidingen te komen. Maar de praktijk is anders. Aan de Erasmus Universiteit Rotterdam bij voorbeeld, van oudsher bij uitstek gericht op het bedrijfsleven, worden de doctorale hoofdvakken bedrijfseconomie gedoceerd in zalen van 1000 man en worden sportcomplexen afgehuurd om 1500 gevorderde doctoraalstudenten tegelijk multiple-choice-tentamens af te nemen. Aan andere universiteiten liggen de aantallen iets lager, maar ook daar dreigt hetzelfde. Het is duidelijk dat dit systeem alleen maar verliezers kent en dat het slechts de vraag is wat harder terugloopt: de kwaliteit van het onderwijs of de motivatie van staf en studenten.

De reactie blijft niet uit: de bijzondere opleidingsprogramma's, gericht op kleine groepen streng geselecteerde, sterk gemotiveerde studenten rijzen als paddestoelen uit de grond. Samenwerking wordt gezocht met gerenommeerde buitenlandse instellingen. Specialisten uit het bedrijfsleven worden, meestal op deeltijdbasis, aangetrokken. Waar de opleidingen door ondernemende staffleden van universiteiten worden geïnitieerd, worden zij bij voorkeur ondergebracht in aparte stichtingen om de belemmeringen van het universitaire beheer te ontlopen. Iedereen kent de voorbeelden. De financiering komt deels tot stand door sponsoring vanuit het bedrijfsleven, rechtstreeks of via het aanbieden van bijzondere leerstoelen, en voor het overige door het vragen van vaak vorstelijke cursusgeld. Het bedrijfsleven stuurt alleen zijn meest belovende en meest gemotiveerde mensen. De aanbieder kan zich niet permitteren iets anders aan te bieden dan het allerbeste. Van de docenten en hun methoden wordt topkwaliteit verlangd.

Het moet toch te denken geven dat universiteiten, gelukkig nog steeds, zeer ondernemende lieden in huis hebben die in staat zijn om precies die hoogwaardige opleidingen in elkaar te zetten waaraan maatschappelijk zo'n behoefte bestaat, terwijl het 'gewone' curriculum van de universiteit zelf zo'n bedroevend resultaat oplevert. Dan is er toch iets grondig mis met de manier waarop de universiteit eigen zaken aanpakt. Uit gesprekken met universiteitsbestuurders blijkt dat ook zij zich zorgen maken, maar dat hun

probleem vooral is dat 'Den Haag' niet meer betaalt. Maar het moet toch ook anders kunnen, zelfs binnen de bestaande, toch beslist niet kinderachtige, universitaire budgetten.

Allereerst is het natuurlijk de vraag hoe efficiënt met de bestaande middelen wordt omgesprongen. Nog steeds wordt aan het einde van het jaar peperdure apparatuur aangeschaft om 'het budget vol te maken'. Een verzakelijking van de financieel-administratieve beheerssystemen lijkt dan ook een eerste vereiste. Daarnaast is het de vraag of het onder de gegeven omstandigheden wijs is zoveel specialismen in stand te houden, terwijl de hoofdstroom van het onderwijs zoveel tekortkomt.

Van groot belang is voorts een zorgvuldige, strenge selectie van studenten, en wel zo vroeg mogelijk in de studie. Het is onvoorstelbaar op hoeveel weerstand dit logische uitgangspunt telkens weer stuit. Universitair onderwijs is, of althans zou moeten zijn, het hoogste niveau van onderwijs in onze samenleving. Per definitie is dat weggelegd voor een relatief kleine groep van begaafde en meest gemotiveerde schoolverlaters. Een brede toegankelijkheid van het onderwijs voor velen is mooi, maar de gedachte dat iedereen met een w.o.-diploma een universitaire studie moet kunnen voltooien en dat iedereen die elders wordt uitgeloot (bedrijfs-)econo-oom moet kunnen worden, is bijna te gek om over te praten. Nederlandse studenten vinden het heel gewoon dat zij voor een Amerikaanse universiteit een strenge selectie ondergaan en dat de beste universiteit de hoogste eisen stelt. Waarom mag dat dan niet bij ons?

En waarom mag die selectie dan niet zo vroeg mogelijk in de studie plaatsvinden opdat inderdaad alleen de allerbeste en meest gemotiveerde studenten na het eerste jaar van de verdere faciliteiten gebruik kunnen maken? Als de middelen al beperkt zijn, dan kunnen zij toch het beste daar worden aangewend waar de kans op succes het grootst is.

Daarnaast moeten hoge eisen aan het vakmanschap van het onderwijzend personeel worden gesteld. Spreek het daar ook op aan, maar geef het de vrijheid en de ruimte om de eigen verantwoordelijkheid voor de vakbeoefening waar te maken. Een hoogleraar is toch aangetrokken omdat hij een expert op zijn vakgebied is? Zijn primaire verantwoordelijkheid is toch de wijze waarop onderwijs en onderzoek aan zijn universiteit worden beoefend? Eis een blijvend hoge inzet, bij voorbeeld zichtbaar te maken door een voortdurende reeks goede publikaties in toptijdschriften (of zijn Nederlandse wetenschappers gevoeliger dan hun Amerikaanse collega's die dit wel kunnen opbrengen?). Maar val hen niet lastig met voorschriften over hoe zij hun onderwijs en hun tentamens moeten inrichten. Val hen ook niet lastig met onderwijskundige begeleidingscommissies die van het vak absoluut geen kaas hebben gegeten, maar die precies schijnen te weten hoe het gedoceerd moet worden.

Wij zijn in dit land zover gekomen dat wij hoogleraren door de rechter laten veroordelen tot het geven van een voldoende daar waar hij de student ten ene male onvoldoende acht. Wij laten vakgroepen door commissies veroordelen tentamens over te maken omdat er te veel studenten zijn gezakt. Alle argumenten mogen daarbij over tafel komen, behalve de suggestie dat het wel eens om niet zo'n goede groep studenten zou kunnen gaan. En zakken zij dan weer, dan wordt er een commissie van externe lieden benoemd, die liefst voor een deel zelf nog nooit iets op het vakgebied hebben gepresteerd, om de juistheid van het tentamen te beoordelen.

Is het gek dat in zo'n klimaat het onderwijs verziekt? Laten wij toch zo snel mogelijk weer gewoon gaan doen en laten staf en bestuurders van onze universiteiten zo snel mogelijk de leus van het (particuliere!) onderwijsinstituut Blankestijn uit Utrecht boven hun nachtkastjes plakken: ouderwets degelijk onderwijs, daar is toch niets op tegen?

M.J.L. Jonkhart